

## ÜRDÜN'ÜN MÜLTECİ POLİTİKASI: SURİYELİ MÜLTECİLER

Haya AL-TURK\*

### Öz

Ürdün, kurulduğundan beri çeşitli komşu ülkelerden mülteci ağırlamaya devam etmektedir. Ülkenin karşıladığı ilk göç dalgası, İsrail'in Filistin topraklarını işgal etmesi sonucunda meydana gelen Filistin ilticasıdır. O zamandan beri Ürdün, mülteci konusunda iyi bir tecrübe kazanmaktadır. 2011'de Arap Baharı başlaması ile birlikte Ürdün Suriyeli göç dalgasına maruz kalmıştır. Ayrıca Ürdün, Suriyeli mülteciler açık kapı politikası ile karşılayıp onlar koruma altına almış ve barınma sağlamıştır. Mültecilerin konusu Ürdün devleti gerçek bir tehdit altına almasına rağmen Ürdün, iç savaştan kaçan ve kendi sınırlarında bulunan tüm mültecileri karşılayarak kendi rolünü üstlenmiştir.

**Anahtar Kavramlar:** Suriye İlticası, Ürdün Siyaseti, Mülteciler, Kamplar

## JORDAN'S REFUGEE POLICY: SYRIAN REFUGEE'S

### Abstract

Jordan has been hosting refugees from various neighbouring countries since its founding. The first wave of immigration that the country has received was the Palestinian refugees, which was the result of the Israeli occupation of Palestinian lands. From that time, Jordan has got good experience in dealing with refugees. In 2011, when the Arab Spring started, Jordan has received another wave of immigration which was the Syrian refugees. Jordan welcomed Syrian refugees with an open door policy and provided shelter and security. Although the issue of refugees poses a real threat to the Jordanian state, Jordan has undertaken its role by accepting all the refugees who have escaped from the civil war.

**Key Words:** Syrian Immigrations, Jordan's Policy, Camps, Refugees

---

\* Araştırmacı, Ürdün

## **Giriş**

Ürdün, mülteci almaya 1948 yılındaki Filistin Savaşının meydana geldiği zaman başladı. Ürdün; bağımsız olduktan sadece iki yıl sonra, o tarihten itibaren günümüze kadar bölgedeki mültecilere ev sahipliği yapan bir ülke konumunda olmaya devam etmektedir. İlerleyen zamanlarda, Ortadoğu bölgesinde yaşanan krizler sebebiyle sadece Filistinliler değil, diğer ülkelerden de mülteciler gelmeye başladı ve Ürdün onlara karşı özel bir siyaset izlenmeyi sürdürdü. Hükümet, Ürdün'de yaşayan mültecilere karşı yardım etmeye çaba göstermiş, ülkesindeki mültecilere yönelik hizmetler geliştirmiş, mültecilerin Ürdün'deki hakları ve mültecilerin hükümete olan yükümlülüklerini de belirlemiştir. 2011 yılında Arap Baharı Devrimleri sonrası, özellikle Ürdün'ün komşu ülkelerinden biri olan Suriye'de kriz yaşandıktan sonra mülteciler Ürdün'e sığınmaya başlamıştır. Ürdün, Suriyeli mülteciler için de ev sahipliği yapan bir ülke konumuna gelmiştir ve günümüze kadar da onları himayesine almaya devam etmiştir. Dini birlik ve beraberlik, kardeşlik, komşuluk ve insani duyarlılık gibi sebepler sayesinde mültecileri kabul eden Ürdün; sosyoekonomik, psikolojik, güvenlik ve terör gibi tehditlere maruz kalmaktadır. Suriye Krizi devam ederken mültecilerin kendi ülkelerine dönüp dönmeyecekleri hiç belli olmadığından; Ürdün'ün hem iç ve dış siyasetlere hem de mülteci sorununa karşı değişik bir siyaset izlenmesi ön görülmektedir.

Bu makalenin temel amacı ise, Ürdün'ün Suriyeli mültecilere karşı izlediği politikayı analiz etmesi ile birlikte, devletin mülteciler konusundaki ana rolünü incelemek, Ürdün gibi sınırlı kaynakları olan bir ülkede mültecilerin yaşam standartlarını araştırmak, Mülteciler üzerinde yaşanan tehdit ve sorunlara açıklık kazandırmak ve devam eden krizin gelecek etkileri ile mültecilere karşı beklenen politikaları tahlil etmektir.

## **ÜRDÜN'DEKİ SURIYELİ MÜLTECİLER**

Ürdün, mülteciler ile ilgili 1951 Cenevre Antlaşmasına imza atan ülkelerden biri olmamasına rağmen topraklarında bulunan Suriyeli ve Suriyeli olmayan mülteciler ile ilgili konularda bu antlaşmaya göre davranmaktadır. Bu antlaşmasının temel prensibi; mültecileri geldikleri yerde hayatları ve özgürlükleri tehlike altında olduğu sürece geri iade edilmemesidir. Krizin başlangıcında Suriyeli mültecilere karşı Ürdün açık kapı politikasını takip etmiştir. Bunun nedeni ise Suriye ve Ürdün halkları arasında mevcut olan kardeşlik ve akrabalık bağlarına dayanmaktadır. Kampları destekleyen uluslararası kuruluşlarının işbirliği

ile Ürdün Suriyeli mültecileri ağırlamaya ve kamplar inşa etmeye devam etmiştir.

Ek olarak Suriyeli mültecilere kamp kurmak için maddi yardım sunan Uluslararası toplum, Birleşmiş Milletler ve bazı Arap ülkeleri ile işbirliği yapmıştır. Hükümet defalarca savaşın kaosundan kaçanları ağırlamaya ve yardım etmeye devam edeceğini ifade etmiştir. Yalnız açık kapı politikasının devam etmesi Ürdün'ün güvenliğini birçok pozisyonda tehlikeye sokmuştur. Çünkü Suriye'den gelen bazı taraflar terör saldırıları düzenlemişlerdir, bu yüzden Ürdün hükümeti mültecilere karşı politikasını değiştirmiştir ve iç güvenliğini korumak için sınırlarını kapatmıştır. Aynı zamanda Ürdün'de var olan mültecilere gereken tüm ihtiyaçları sağlamaya çalışmıştır.

### **Ürdün'deki Suriyeli Mültecilerin Sayısı**

Ürdün Uluslararası kuruluşlarının desteği ile Suriyeli mülteciler için üç kamp açmıştır, bu kamplar ise; ez-Za'teri, el-Ezrak, Ürdün-Birleşik Arap Emirlikleri kampı. Ürdün-Suriye sınırında al-Rukban ve al-Hadlat kampları da mevcuttur, ama onları Ürdün'ün toprakları içinde olduğunu sayılmazdır.

Haziran 2017 Mülteciler Yüksek Komiserliği son güncellemesine göre, BMMYK Ürdün'de 660.785 Suriyeli mülteci tescil etmiştir, üç kampta sadece 141.218 mülteci yaşamaktadır, ez-Za'teri kampında 80.051, el-Ezrak kampında 53.757 ve Ürdün-B.A.E. kampında 7.410 Suriyeli mülteci yaşamaktadır, kalan 519.567 resmi kayıtlı Suriyeli mülteci kuzeyde İrbid ve el-Mafrak, Güneyde ise Akabe'deki Ürdün toplumlarında yaşamaktadırlar.<sup>1</sup> Ürdün'de kayıtlı olmayan Suriyeli mültecilerin genel sayısı belli değildir ve kayıtlı mültecilerin hepsinin Ürdün sınırları dahilinde olduğu kesin değildir. Bazı uzmanlara göre 2014 yıl sonu itibari ile Ürdün'de kayıtlı olan ve kayıtlı olmayan yaklaşık 800 bin Suriyeli mülteci mevcuttur.<sup>2</sup> Yalnız bilimsel araştırmalarda BMMYK raporlarına itimat etmektedir, Haziran 2017 yılı raporlarına göre Ürdün'de yaklaşık 660.785 Suriyeli mülteci mevcuttur.

19 Haziran 2017 tarihinde BMMYK'nın son istatistiklerine göre Ürdün'de Uluslararası yardım teşkilatında kayıtlı 660.785 Suriyeli Mülteci mevcuttur ancak Ürdün Hükümeti Ürdün'de 1.3 milyonu aşan Suriyeli mülteci olduğunu açıklamıştır. Yardım Kuruluşu ile Ürdün hükümeti arasındaki bu fark; krizden önce farklı nedenlerden dolayı

---

<sup>1</sup>Internet: "Syria Regional Refugee Response ". (2017, July). UNRWA. Web: <http://data.BMMYK.org/syrianrefugees/country.php?id=107> 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.

<sup>2</sup> Cannable, B., (2015). **From Negative to Positive Stability**. Santa Monica: RAND, 4.

Suriye'den gelen kişilerin olaylar alevlendikten sonra ÷lkelerine geri dönememeleriyle Ürdün devletinin bu kişileri de m÷lteciler olarak kabul etmesinden kaynaklanmaktadır. Ürdün ve Suriye halkları arasındaki akrabalıktan dolayı krizden önce Ürdün 700.000'e yakın Suriyeli barındırmıştır.<sup>3</sup>

### **Ürdün'deki Suriyelilerin Karşılaştıkları Problemler (Röportaj Bölümü)**

Kamplardaki Suriyeli m÷ltecilerin durumunu yakından tanımak ve gerçek durumlarını objektif ve şeffaf bir şekilde yansıtabilmek için Ürdün'deki ez-Za'teri ve el-Ezrak kamplarında kalan Suriyeli m÷ltecilere yönelik bir saha araştırması yapılmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada gerçeğe en yakın hedeflere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu başlık altında da bu çalışmaları ele alınacaktır.

\*ez-Za'teri ve el-Ezrak kamplarındaki m÷ltecilerin durumlarını ve sorunlarını büyük derecede yansıtmaları için rastgele örnekler farklı yaş gruplarından seçilmiştir.

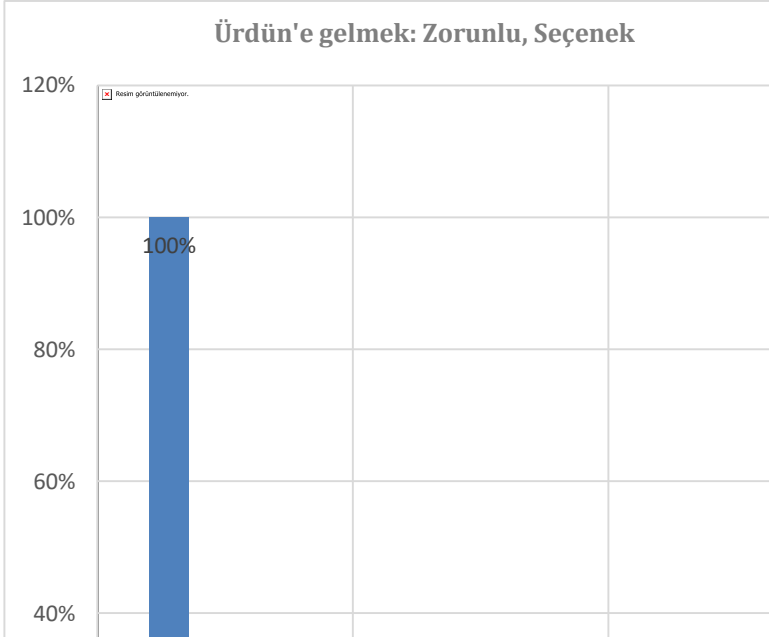
#### *ez-Za'teri Kampı*

ez-Za'teri kampında çeşitli gruplardan Suriyeli m÷ltecilerle röportaj yapılmış ve bazı sorular yöneltilmiştir. Bu röportajlar sonucunda birçok sonuca ulaşılmıştır. Bu sonuçlar bu kısımda verilecektir.

ez-Za'teri kampında ilk olarak Suriyeli m÷ltecilere Ürdün'e kendi istekleriyle mi yoksa mecbur kaldıkları için mi göç ettikleri soruldu. M÷ltecilerden alınan cevaplar birkaç sebepten dolayı %100 kendi istekleriyle geldiklerini göstermiştir. Bu sebeplerden bazıları şunlardır; kendilerini Ürdünlülere bağlayan akrabalık ilişkileri, coğrafi konum olarak yakın olması ve daha önceki m÷ltecilerden aldıkları Ürdün hakkındaki olumlu haberler.

---

<sup>3</sup> Oytun, O., (2014). "Suriye'ye komşu ÷lkelerde Suriyeli m÷ltecilerin durumu". ORSAM, 189, 20.

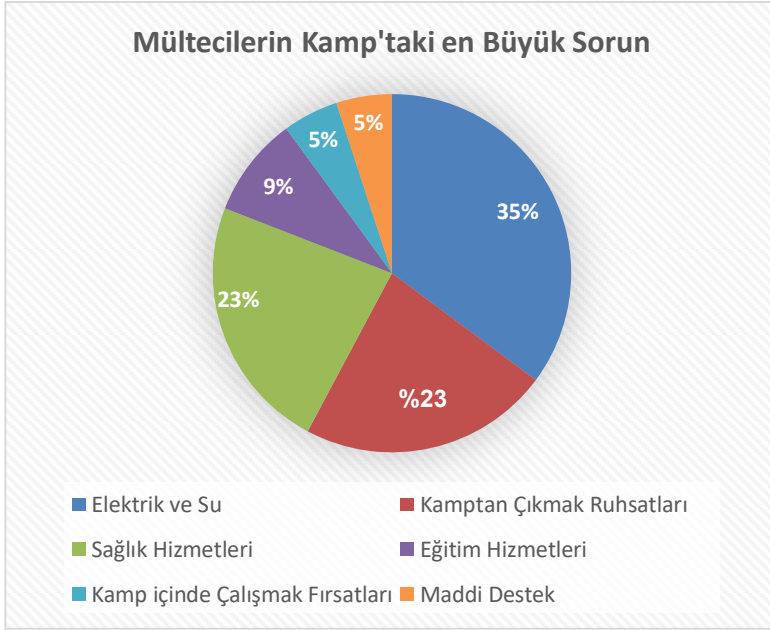


*ez-Za'teri kamptaki "Ürdün'e gelmek; zorunlu, seçenek"*

**Kaynak:** Görüşmelerden elde edilen verilere dayalı kendi çalışması.

Suriyeli mültecilerin bu kampta karşılaştıkları en büyük problemin %35 oranında elektrik ve su olduğu ortaya çıkmıştır. %23 oranında ise mevcut hastanelerden aldıkları tıp hizmetinde sorun yaşamaktadırlar. Buna ek olarak kamptan çıkış izinleri ve belirli günlerde dışarıda çalışma izinleri de yaşanan problemler arasındadır. Zira kamp, mültecilerin başka şehirlere gitmesi için izin alma şartı koymuştur. Ancak mültecilerin kamptan çıkıp bir daha dönmemeleri ve bir takım terör olaylarına sebebiyet verdiği için izin almaları ve mültecilerin dışarı çıkmaları zorlaştırılmıştır.

En çok önem arz eden sorunlardan bir tanesi de eğitim hizmetleridir. Kampta çeşitli uluslararası örgütlerin desteklediği çocuklara yönelik birkaç okul bulunmaktadır. Ancak verilen hizmetler kalite açısından farklılık göstermektedir. Erkekler ise iş fırsatlarının olmamasından dolayı sorun yaşamaktadırlar ve bu sorun onları uluslararası kuruluşların kendilerine sundukları maddi yardımlara bağımlı yapmaktadır. Dahası işsiz kalmaları da birçok toplumsal sorunu da beraberinde getirmektedir. Kuruluşlar tarafından mültecilere verilen destek düşük oranda olduğundan bazıları ihtiyaçlarını karşılamayacak kadar az olduğunu belirtmektedir.

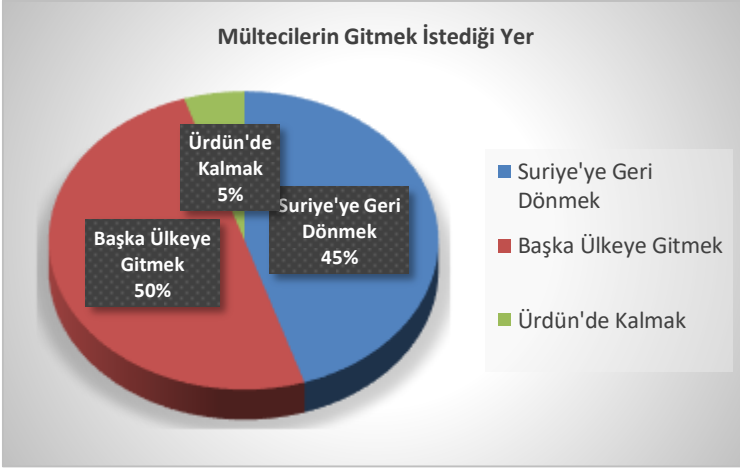


*ez-Za'teri kamptaki "Mültecilerin kamptaki en büyük sorun"*

**Kaynak:** Görüşmelerden elde edilen verilere dayalı kendi çalışması.

Mültecilere yöneltilen bir başka soru, başka ülkelere gitmek veya Suriye'ye dönmek isteyip istememeleri üzerineydi. Mültecilerden %50 oranında daha iyi yaşam standartları için Kuveyt, Almanya ve İsviçre gibi ülkelere gitmeyi tercih etmekte oldukları gözlemlenmiştir. Buna ek olarak aile fertlerinden bazılarının bu ülkelerde bulunması ve tedavi olmak da sebepler arasındadır. Zira bazı denek ailelerin fertleri, Suriye'deki savaşın neden olduğu bedensel ve psikolojik kronik hastalıklarla boğuşmaktadırlar. Ürdün devleti bu hastalar için yeterli derecede tedavi sağlayamadığı için bu aileler tedavi için başka ülkelere gitmeyi tercih etmektedirler.

Mültecilerin %45'i Suriye'ye dönmeyi tercih etmekte, başka ülkelere gitme düşüncesini de reddetmektedirler. Gerekçeleri ise Ürdün'ün Suriye'ye en yakın yer olması. Bu mülteciler krizin bitmesini ve ülkelerine dönmeyi beklemekteler. Geri kalan %5'lik bir oran ise Ürdün'deki yaşama uyum sağladıkları için Ürdün'de kalmayı tercih etmekte.



*ez-Za'teri kamptaki "Mültecilerin gitmek istediğı yer"*

**Kaynak:** Görüşmelerden Elde Edilen Verilere Dayalı Kendi Çalışması

### **ez-Za'teri Kampında Yapılan Röportajların Bazıları**

*El-Hacce Heyfa, ez-Za'teri kampında bir mülteci*

Heyfa, 55 yaşında. 5 yıl önce Suriye'nin Dera kentinden Ürdün'e gelmiş. Ürdün'e gelmeyi tercih etmişler çünkü onlar "krizin en fazla iki hafta süreceğini ve sonrasında evlerine dönebileceklerini" düşünmüşler. Ancak tam 5 yıldır bu kampta yaşamaktalar. Hayatın tüm zorluklarına rağmen gülüyor ve hayata dair umutlar barındırıyor. Ona göre kamptaki en büyük eksiklik elektrik hizmeti. Dahası Ürdün hükümetinin çıkış izni vermeyi zorlaştırmasından dolayı kamp dışına çıkamamaktan da şikâyetçi. Ürdün hükümeti, halk ve kamplarda çalışan çalışanlarla alakalı konuşan Heyfa, genel olarak herhangi bir sorunla karşı karşıya kalmadıklarını ifade etmekte. Haklarını tam olarak kullanabildiğini ve Ürdün'de güvenli ve rahat hissettiğini de ekliyor. Kendilerine sunulan hizmetler sorulduğunda, bu konuda Filistinli mültecilere nazaran daha iyi bir konumda oldukları görüşünde... Suriye'de kriz başlamadan önce güven ve rahat içinde yaşadıklarını, bu anarşiye gerek olmadığını söylemekte... Sıkıca tutunduğı dönüş hayalini de daima diri tutmakta...

*Um Şirin, ez-Za'teri kampında bir mülteci*

Um Şirin, 20 yaşında. 3 yıl önce kampta evlenmiş 2 çocuk annesi. 5 yıl önce yakın olması sebebiyle, Dera kentinden göç ederek buraya gelmiş. İlk yıllarda bir takım zorluklarla karşılaşmışlarsa da şimdi

durumlarının iyi olduğunu ifade etmekte. Kampta bulunan eksikliklerden bazıları elektrik ve su hizmeti, ona göre. Ürdün hükümeti, halk ve çalışanlarla herhangi bir problem yaşamadıklarını dile getiriyor, Um Şirin. Filistinlilere göre daha iyi şartlara sahip olduklarını zira Suriye halkının zor şartlara daha hızlı ayak uydurabildiklerini iddia etmekte. Zira ona göre Filistin halkının aksine Suriye halkı, yaşam için imkânlar yaratabilir. Um Şirin, krizden önce Suriye'deki hayatın her yönüyle son derece iyi olduğu, bu kaosa ve savaşa gerek olmadığı görüşünde. Özellikle bütün tarafların girmesinden sonra Suriye'nin geleceğine dair umutlu olmanın zor olduğunu ifade etmektedir. Um Şirin, Suriye'de her şey düzeline kadar dönmeyi düşünmediğini aktarmakta...

#### *Teyma, ez-Za'teri kampında bir mülteci*

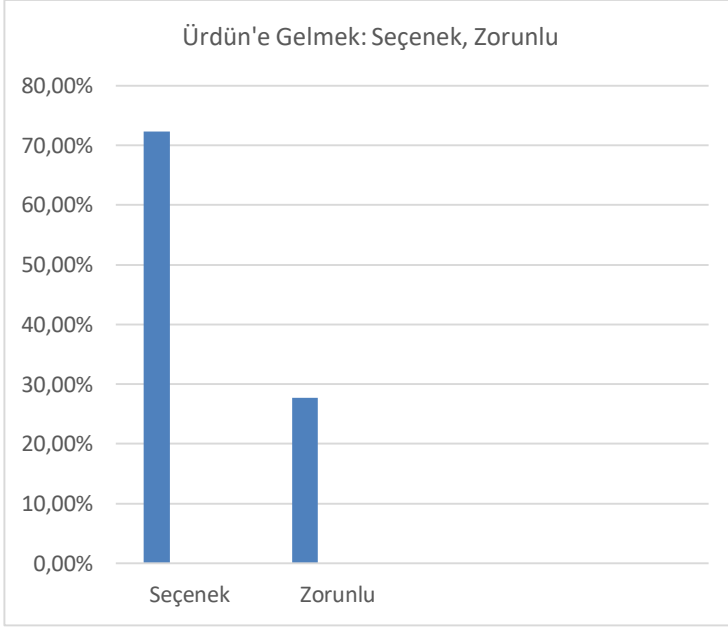
Teyma, 13 yaşında bir kız çocuğu. Ailesiyle birlikte 5 yıl önce kampa yerleşmiş. Teyma kamptaki okullardan birinde eğitim görmekte ve buna ek olarak uluslararası kuruluşların açtığı İngilizce, bilgisayar ve sanat kurslarına da iştirak etmekte. ez-Za'teri kampında iyi bir yaşama sahip olmadığını ve Kanada'ya göç etmek istediğini ifade ediyor. Babasının çektiği dış ağrılarından dolayı dış doktoru olmak istediğini söylüyor. Teyma'nın masum çocukluk hayalleri savaş felaketlerine ve fakirliğe karışmış durumda...

Yukarıda sunduklarımız, ez-Za'teri kampında yaşayan mültecilerin sorunlarını ve durumlarını yansıtmaktadır. Genel olarak mültecilerin çoğunun maruz kaldığı sıkıntı, kalitesiz tıbbi hizmetler. Buna ek olarak su, elektrik ve çoğu mültecinin istediği çıkış izinleri de sayılabilir. Çalışanlar tarafından maruz kalınan kötü muamele ise olağan bir durum olarak değerlendiriliyor ve zaten Suriye'ye geri gönderilme korkusuyla bu durumun önüne geçilememekte...

#### *el-Ezrak Kampı*

el-Ezrak kampındaki Suriyeli mültecilerden çeşitli gruplarla röportaj yapılmış ve bir takım sorular yöneltilmiştir. Sonuçlardan birkaçı bu kısımda verilecektir. el-Ezrak kampında ilk olarak Suriyeli mültecilere Ürdün'e kendi istekleriyle mi yoksa mecbur kaldıkları için mi göç ettikleri soruldu. Mültecilerin %72,3'ü Ürdün'e çeşitli sebeplerden dolayı kendi istekleriyle göç ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu sebeplerden bazıları şunlardır; kendilerini ve Ürdün halkını birbirine bağlayan akrabalık ve soy ilişkileri, diğer bir sebep Ürdün'ün savaştan kaçıp sığınabilmek için en yakın yer olması... Diğer mültecilerin %27,7'si iltica edecekleri başka yerleri olmadığı için zorunlu olarak Ürdün'e geldiklerini ifade etmekte...





*el-Ezrak kamptaki "Ürdün'e gelmek; zorunlu, seçenek"*

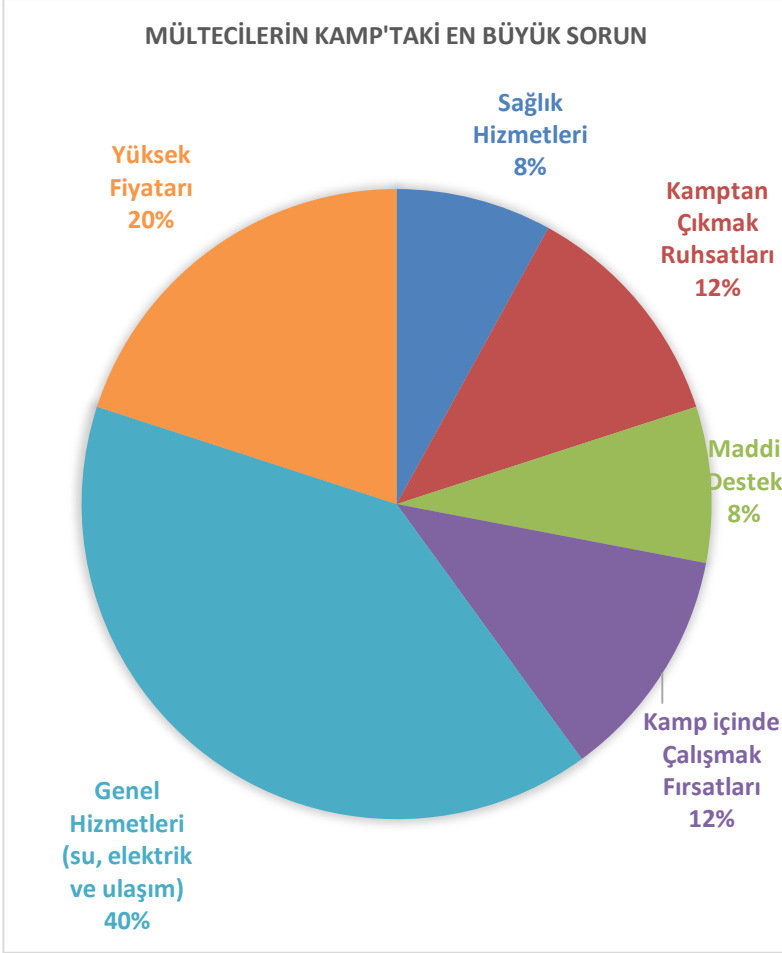
**Kaynak:** Görüşmelerden Elde Edilen Verilere Dayalı Kendi Çalışması

Kamptaki mültecilerin %40'ı elektrik, su ve kamp içi ulaşımda sıkıntı yaşamaktadır. ez-Za'teri kampında büyük bir şehir olmasından dolayı toplu taşıma araçları bulunurken, el-Ezrak kampında mülteciler için ulaşım araçları sağlanmamaktadır. Bu durum mültecilerin büyük çoğunluğunu, uzun mesafe yürümeye veya bisiklet kullanmaya zorladığı için zor durumda kalmaktadır.

Kamp sakinlerinin %20'si kampın içindeki mevcut eşyaların aşırı pahalı olmasından şikâyetçi... Mülteciler aldıkları maddi destekle kamp içinde alışverişlerini yapmaktalar. Ancak bu fiyatlar, savaştan kaçıp güven ve rızık peşinde olan mülteciler için uygun değildir. %12'lik bir kısım da kampın dışına belli süreyle çıkmak için izin alamamaktan şikâyetçi. Bunların da durumları kamplardaki diğer Suriyeli mültecilerin durumu gibi...

Mültecilerin %12'si kamp içinde iş bulamamakla ve dolayısıyla hem kamp içinde hem de kamp dışında işsiz kalmak sorunuyla karşı karşıya kalmaktalar. Yine mültecilerin %8'i hastanelerdeki tedavi şartlarının kötü olduğunu ifade ediyorlar. Uluslararası kuruluşların

yaptığı maddi desteklerin az olduğundan şikâyetçiler. Buna bağlı olarak kamptaki mevcut fiyatların yüksek olması mültecilerin temel ihtiyaçlarını satın almak için daha büyük meblağlara ihtiyaçları olduğu gözlemlenmiştir.



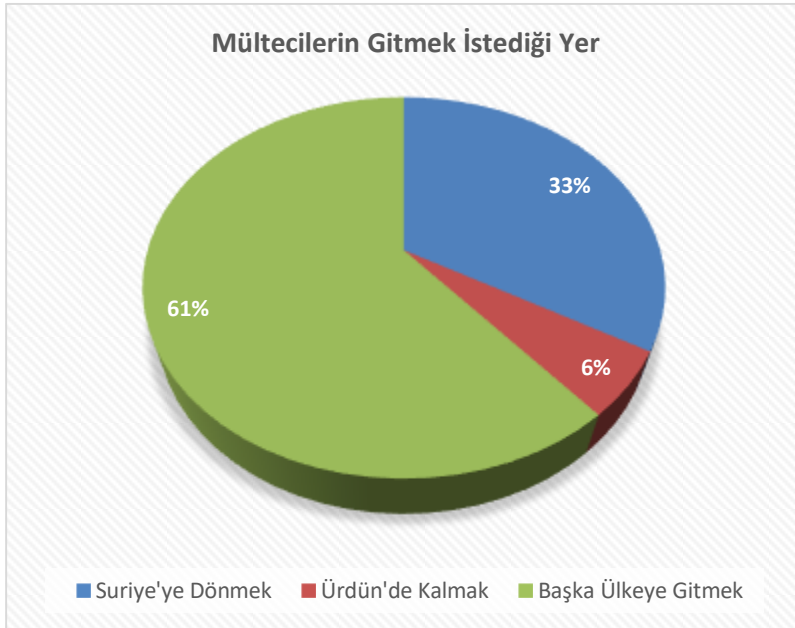
*el-Ezrak kamptaki "Mültecilerin kamptaki en büyük sorun"*

**Kaynak:** Görüşmelerden Elde Edilen Verilere Dayalı Kendi Çalışması

Mültecilere yöneltilen diğer bir soru, başka ÷lkelere gitmelerinin veya Suriye'ye dönüp dönmemelerinin olasılığı üzerinedi. Mültecilerin %61,1'i Kanada, Almanya, İsveç ve İsviçre gibi ÷lkelere daha kaliteli bir yaşam için gitmek istediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca aile fertlerinin bu ÷lkelerde bulunması veya tedavi isteği de başka ÷lkelere gitme nedenleri...

Mültecilerin %33.3'ü Suriye'ye dönmek isteyip, başka ÷lkelere gitmek fikrini benimsememektedirler. Gerekçeleri ise Ürdün'ün Suriye'ye yakın olması ve ÷lkelerine dönmek için bu krizin bitmesini beklemleri...

%5.6'lık bir kesim ise Ürdün'deki yaşam şartlarına ayak uydurduklarını ve Suriye'ye dönmek istemediklerini ifade etmektedirler.



*el-Ezrak kamptaki "Mültecilerin gitmek istediği yer"*

**Kaynak:** Görüşmelerden Elde Edilen Verilere Dayalı Kendi Çalışması

### **el-Ezrak Kampında Yapılan Röportajların Bazıları**

*Huseyn Jasem, el-Ezrak kampında bir mülteci*

Huseyn, 25 yaşında. 1 yıl önce Suriye'nin Rakka şehrinden göç edip yakın olması sebebiyle Ürdün'ün el-Ezrak kampına yerleşmiş. Huseyn da diğer mülteciler gibi kampın dışına çıkış izninin verilmesinin

zorluğundan ve kamptaki yüksek fiyatlardan şikâyetçi. Kamptaki çalışanlardan kötü muamele görmediğini de ifade ediyor. Ayrıca uluslararası tarafların kendilerine insani yardım göndermede yetersiz kalmakta olduklarını ve artık mültecilere cevap vermediklerini vurgulamaktadır. Dahası daha iyi hayat şartlarının olduğu başka ülkelere de göç etmek istediğini de sözlerine ekliyor.

*Muhammed el-Ezrak kampında bir çocuk*

Muhammed, 14 yaşında. 1 buçuk yıl önce Suriye'nin Tedmur kentinden göç edip el-Ezrak kampına yerleşmiştir. Ancak başka seçeneği olmadığı için buraya göç etmek zorunda kalmıştır. Türkiye'ye göç yolu kapalı olduğu için güvenlik için Ürdün'e sığınmış. O da diğerleri gibi özellikle fiyatların yüksek olmasından ve genel hizmetlerin eksikliğinden şikâyetçi... Muhammed, Suriye'deki savaşın bitmesiyle birlikte ülkesine dönmeyi düşünüyor...

*Fatma, el-Ezrak kampında bir mülteci*

Fatma, 38 yaşında. Yaklaşık 1 yıl önce el-Ezrak kampına yerleşmiş... Ürdün'e göç etmesinin nedeni akrabalarının ve arkadaşlarının orada bulunması... Kendisi maddi gelirin düşük olmasından ve kamptaki fiyatların yüksek olmasından şikâyetçi... Elektrik hizmetinin kötü olmasından, tedavi şartlarının zorluğundan ve iş fırsatlarının olmamasından yakınıyor... Ancak bu sıkıntılara rağmen kendisini güven içinde hissediyor. Şimdilik Ürdün'de hayatına devam etmek istiyor. Dönüş umudu ise şimdilik yakın görünmüyor...

## **SURİYE İLTİCASININ ÜRDÜN'E ETKİSİ**

Suriyelilerin iltica hareketleri, Ürdün devleti ciddi bir tehdit altında bırakmıştır. Bu tehditleri birçok yanda görünebilir. Fakat bu kısımda Siyasi - Toplumsal ve güvenlik yanları incelenecektir.

### **Siyasi ve Toplumsal Yanı**

*Siyasi Sahne ve Milli Kimlik*

Ürdün'de siyasal bir otorite olarak Haşimi Krallık rejiminin doğuşundan beri Haşimiler, Doğu Yakadaki Ürdünlü kabileler, Batı Yaka Filistinlileri, İslamcılar ve Milliyetçiler arasında bir denge kurmaya çalışmıştır. Ürdün'de gerçekleşen nüfus patlaması ise bu titiz dengeyi etkilemiştir. Dolayısıyla Suriyeli mülteci akını istisna teşkil etmemektedir.

Kabile desteği, Ürdün krallık sistemi için devletin siyasi meşruiyetinin temel özelliklerinden biri sayılmaktadır. Ürdün'ün modern

bir devlet olarak kurulduğu dönemde Haşimi ailesi, bedevi kabileler etrafında Ürdün devleti için yeni nesil bir kimlik inşa etmiştir. Ürdün kimliği için temel özellikleri temsil etmeleri yanında Doğu Yaka kabilelerinin aynı zamanda Ürdün'deki emniyet birimlerinde, hükümetin otoritesinin ana kaynağı sayılan mutlak bir rolü vardır. Sonuç olarak Ürdün kimliği ile ilgili özellik, Doğu Yaka'daki Ürdünlülerin krallık içindeki siyasi konumlarını koruma çabalarını doğurmaktadır. Son yıllarda Ürdün hükümeti, kabile reislerinin destekten vazgeçmelerini sağlayan bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Desteğin giderek azalmasının sebebi, kısmi olarak, monarşi yönetiminin Batı Yaka'daki kabileler ve Filistin eliti arasında gerçekleştirdiği müzakerelerdir. Lakin geçen 30 yıllık sürede, Ürdün'ün kentleşmesi ile birlikte Doğu Yaka'daki uzak kırsal bölgelerin marjinalleştirilmesi sonucunda destek azalmıştır.<sup>4</sup>

Suriye mülteciler krizinin dinamikleri, siyasi alanda marjinaller hakkında ileri sürülenlerin etkisiyle kötüleşmiştir. Lakin zor ekonomik şartlar, hizmet ve kaynak alanında artan rekabet marjinal gruplar ve elitler arasındaki kimlik çatışmasından dolayı Ürdün, hayal kırıklığına yol açmıştır. Böylesi bir dengesizlik Suriyeli mültecilerin ulaşmasından önce de vardı ancak kentsel bölgelerdeki mülteci nüfusu bu çatışmayı daha da ilerletmiştir. Bu durum monarşi sistemine olan geleneksel desteği de zayıflatmıştır.<sup>5</sup>

Ürdün'ün siyasi çekişmelerinden kaynaklı içinde olduğu karmaşık ortam, Ürdün'deki Suriyeli mülteciler krizini kuşatmıştır. Bir açıdan mülteciler krizi, protestoların ve ulusal reform çağrılarının bastırılmasına olumlu katkıda bulunmuş ve hükümete rakip siyasi grupları razı edebilmek için ek zaman kazandırmıştır. Diğer yandan, ülkedeki başlıca siyasi aktörlerin ihtirasları ile birlikte monarşi hükümeti, Batı Yaka'daki Ürdünlüleri, Müslüman Kardeşler Cemaatini ve Filistinlileri itaat etmeye zorlamıştır. Ama ülkenin kaynakları böylece daha da bitkin düşürülmüştür.<sup>6</sup>

### *Siyasi Kargaşa ve Arap Baharının Etkisi*

2014'ün sonlarından beri Ürdün, özellikle komşu ülkelerle karşılaştırıldığında, siyasi olarak bir istikrar elde etmişti. 2011'de Arap Baharı Ürdün'de bir takım protestolar doğurmuştur ancak bu protestolar

---

<sup>4</sup> Internet: Abu Rish, Z., (Aug, 2012). "On the Nature of the Hashemite Regime and Jordanian Politics: An Interview with Tariq Tell (Part 1)". *Jadaliyya*. Web: <https://goo.gl/QMQZw8> adresinden 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.

<sup>5</sup> Francis, A., (2015). The refugee crisis in Jordan. (First edition). Norway: Carnegie Middle East Center. 27.

<sup>6</sup> Ibid.

Ürdün hükümetine karşı geniş yankılara yol açacak bir devrime dönüşmedi. Uzmanların değerlendirmeleri ve yazarların gözlem ve analizlerine göre ufukta devlet genelinde istikrarı doğrudan etkileyecek bir tehdit görünmemektedir. Bu değerlendirmeler, hiçbir uzmanın Tunus'taki yönetimin hızlı düşüşünü ya da Suriye ve diğer ülkelerdeki barış protestolarının hâkim yönetimler için uzun zaman boyunca etkili tehditlere dönüşeceği düşüncesiyle yapılmamıştı. 2014'ün sonlarına gelince, Ortadoğudaki ülkelerin tümü, geçen on yıllara göre yerel ve bölgesel karışıklıklarla daha fazla karşı karşıya gelmiştir.<sup>7</sup>

2011'in başlarında Arap Baharı'nın patlak vermesiyle birlikte Ürdün genelinde yaklaşık 40 farklı halk hareketi ortaya çıkmıştır. İlk başta taşralı olup daha sonra şehirli olan Doğu Yaka protestocularının çoğu barışçıl olarak nitelenen ama genelde ses getiren gösterilerde siyasi ve toplumsal reform talebinde bulundular.<sup>8</sup> Ancak bu gösteriler Ürdün hükümeti tarafından bastırıldı ve daha da ileriye gitmesini engelledi. Bu olay Ürdün halkının bilinçlenmesine ve Arap devrimlerinin meydana geldiği komşu ülkelerdeki uygulamaları istememelerine sebep olmuştur. Şüphesiz ki bu gösterilerin temel hedefi, ülkenin güvenliği sarsılmaksızın yaşam şartlarının iyileştirilmesi talebidir.

### *Demografik Transformasyon ve Vatandaşlık*

Suriyeli, Iraklı ve Filistinli mültecilerin getirdiği demografik transformasyon, krallık açısından siyasi sonuçları da içinde barındırmaktadır. Ürdün siyasi meşruiyetini Doğu Ürdün milli kimlik desteğiyle kurmuştur. Monarşinin kurulduğu ilk yıllardan beri, Ürdün'ün, ülkedeki siyasal ekolojinin büyük bir kısmını oluşturan Filistinlilere alternatif bir ülke olma düşüncesi vardı. Umumiyetle, büyük oranda ekonomik elitlerden oluşmalarına rağmen Filistinliler hükümetten uzak kalmışlardır. Filistinlilerin siyasal egemenlik ve Doğu Yaka'daki Ürdün kimliği üzerindeki beklenen tehdidi, monarşinin Filistin-Ürdün mültecilerinin girişini sınırlayacağını göstermektedir.

Devlet, kültürel kimliğin güçlenmesi için vatandaşlık konusunda sınırlayıcı kanunlar koyulmaktadır. Hukuki açıdan Ürdünlü kadınların çocukları için vatandaşlık alma hakları yoktur. Dolayısıyla Ürdünlü bir kadın yabancı biriyle (ya da Ürdün vatandaşlığına sahip olmayan biriyle) evlendiğinde kocasına ve çocuklarına vatandaşlık hakları verilmez. Bununla birlikte vatandaşlık haklarının babalık soyuna dayanması Ürdün'de birçok eleştiriye neden olmaktadır. Bunun sebebi,

---

<sup>7</sup> Cannable, 2015, 11.

<sup>8</sup> Ibid.

Ürdün'de doğan nüfus oranının yüksek olması ve krallık içine vatandaşlık sıfatından faydalanamamalarıdır.

Ürdün'e göre Suriyeli mülteci krizinin doğası uzun vadeli birçok siyasi etki taşımaktadır. Bir sonraki nesilde, Suriyeli mültecilerin sayısı Ürdünlülerin nüfusunu aşacaktır. Buna krallık içinde yaşayan temsilsiz ve ikinci dereceden vatandaşların olduğu Filistinli ve Iraklılar da dahildir. Dolayısıyla bu demografik değişim, vatandaşlığı hak edenler hakkında gelecekle ilgili siyasi meseleleri tehdit etmekte ve bilfiil Ürdünlü olanlar hakkında daha zor bir tartışmanın açılmasını zorunlu kılmaktadır.

### ***Suriyeli Mültecilere Karşı Özel Politikaların Geliştirilmesi***

Suriyeli mülteciler Ürdün'e ulaştığında ülke zaten mülteciyle doluydu ve daha fazla kabul, sakıncalı olabilirdi. Filistinli ve Iraklı mültecilerle olan eski tecrübeler, mültecilerin varlığı ve bölgesel, ekonomik, siyasi ve güvenlik çekişmelerinin ortasında kendilerinin karşılanmasından doğan ciddi etkilerle ilgili olarak endişeyi tetikledi. Suriyeli mültecilere karşı devlet siyasetinin formüle edilebilmesi için bu tecrübelere danışılmıştır.

Suriye yönetiminin Suriye'deki siyasi gösterilere karşı başlattığı şiddetli hamlelerle birlikte mülteciler Ürdün'ün kuzeyine göç etmeye başlamışlardır. 2011 yılının sonlarına doğru yaklaşık 2000 Suriyeli Ürdün'e göç etmiştir. Bunların çoğu yakında vatanlarına döneceklerine inanmakta... Bununla birlikte, ertesini yıl Ürdün'e yapılan büyük bir göç tufanına şahit olunmuştur.<sup>9</sup>

Mülteci akımının ivme kazanacağı açıklandığında Ürdün hükümeti ve BMMYK ez-Za'teri kampını 2012 Temmuz'da yaklaşık iki hafta gibi kısa bir sürede açmıştır. Ağustos'un sonlarında ise, burada oturanların ilk sayıları yüz civarındayken bir anda on beş binlere yükselmiştir. Bugün ise, Suriye iç savaşının yedinci yılında, ez-Za'teri kampı bölgede en fazla nüfus yoğunluğu olan iskân merkezlerinden biri, Ürdün'deki dördüncü büyük kent haline gelmiştir. Bu kamp dünyada en büyük ikinci mülteci kampı sayılmaktadır. Bununla birlikte, Suriyeli mültecilerin büyük bir çoğunluğu Ürdün'deki kentsel bölgelerde yaşamlarını sürdürmektedirler.<sup>10</sup>

Suriye'deki çekişme boyunca Ürdün, Suriyeli mülteci sayısının büyümesi hakkında çok fazla temkinli davrandı. Bunun sonucunda

---

<sup>9</sup> Francis, a.g.e. 28.

<sup>10</sup> Francis, a.g.e. 29.

Suriyeli mültecilerin koruma halkasını büyük ölçüde sınırladı. 2013 yılından beri koruma halkasında açık sınırlamalar başladı. Dolayısıyla Ürdün, iç güvenliğini korumak için sınır kapılarını kapayıp mültecilerin Ürdün topraklarına girmesini engelleyince, dahası resmi izin alınmaksızın kampların dışına çıkılmaması veya resmi iş fırsatları gibi Suriyeli mültecilere verilen hizmetlerin sınırlanması üzerine Uluslararası İnsani Kuruluşlar ve İnsan Hakları Gözlem Kuruluşları tehlike çanlarını çaldı.<sup>11</sup>

### **Suriyeli Mültecilerin Ürdün'ün Toplumsal İstikrarına Etkisi Hakkındaki Tahminler**

Ürdünlüler ve Suriyeliler arasındaki toplumsal gerilim mutlak sayılmaktadır. Ancak 2014'ün sonlarından itibaren, Ürdünlülerin Suriyelilere karşı olumsuz duygularının toplumsal kargaşaları ya da güvenliği sarsabilecek şiddet görüntülerini doğuracağı güçlü belirtileri bulunmamaktadır. Ürdünlülerin Suriyelilerin varlığından korkmalarına rağmen onların varlığına alışmışlar ya da belki de Suriyeli mültecilerin bu son dalgasının var oluş gerçeğine teslim olmuş durumdadır.

Gerçek şu ki, yerel anketler gerçek bir toplumsal sürtüşmeyi göstermede başarısız olursa, Ürdün hükümeti için Suriyeli ve Ürdünlüler arasındaki çekişmelere engel olmak adına 2015 yılındaki kabul planını finanse etme imkânı doğabilir. Dolayısıyla işin nihayetinde milli istikrarı tuzağa düşürecek toplumsal tehditler azaltılabilir. Ürdün için en büyük toplumsal tehdit, Suriyeli mülteciler krizine karşı Ürdün siyaseti ile ilgili halkın bilinç boyutu teşkil etmektedir.<sup>12</sup>

Şimdilerde Ürdünlülerin, özellikle Doğu Yaka nüfusunun toplumsal ve siyasal yönden daha bilinçli ve faal oldukları görülmektedir. Yaklaşık bütün beyanatlar, özellikle Ürdünlülerin görüşleri, güvenlik ve ekonomiden çok siyasi ve toplumsal bir korkunun hâkim olduğunu göstermektedir. Suriye mülteci sorunlarından doğan etkilerle bağlantılı belli endişelerin tümü ve bu sorunlarla ilişkiler genelde bölgelerde, kuzeydeki etkiler ise Ürdünlülerin huzursuzluğunu arttırmaktadır. Özeldense, Amman gibi Suriyelilerin çok olmadığı bölgeler...

Ürdünlülerin Suriye, Irak ve komşu devletlerin sürüklendiği kaosu gölgesinde durumlarını değerlendirmeleri olanaklıdır. Yine hükümetin kötüleşen durumu iyileştirmesiyle ilgili beklentilerinin devam etmesi de olanaklıdır. Zira Ürdün hükümetinin 2015 yılında Ürdün

---

<sup>11</sup> Ibid.

<sup>12</sup> Cannable, 2015, 27.



karşılama planından faydalanmasının gerçekleşmesi çerçevesinde durumun düzeltilmesiyle ilgili omuzlarında bir baskı oluşacaktır.<sup>13</sup>

Nitekim Ürdünlüler, karşılık verme planı dâhilinde olması şartıyla, hükümetin yerel ve milli anketlerdeki belirli gerilimleri (İlk etapta yerel hizmetler ve altyapı çalışmaları gibi) iyileştirmesini beklemektedir.

Ürdün hükümeti bu planın içeriğini Suriyeli mültecilere destek yardımları için Ürdün'deki tüm yaşam yönlerinin iyileştirilmesi olarak açıkladı. Hükümet bununla belli beklentiler koymuş oldu. Şayet hizmetleri, altyapıyı ve istihdam alanını yakın vadede gözle görülür bir şekilde iyileştirmezse, Ürdünlülerin sadece Suriyelilere karşı değil, aynı şekilde Ürdün hükümetine karşı olan duyguları da negatife döner. Zira toplumsal istikrar Ürdün kabul planının başarılı olarak gerçekleştirilmesine bağlı değildir. Bilakis durum çoğunlukla Ürdün halkının hükümetinin bu planı ince bir şekilde yürütebilmesini görebilmesindedir.<sup>14</sup>

## **Güvenlik Yanı**

### *Dahili ve Harici tehditlerden Korunma*

2014'ün sonlarından itibaren Ürdün, genel olarak dış askeri tehditlerden emindi. Nitekim Ürdün silahlı kuvvet birlikleri doğu ve kuzey sınırlarında geleneksel veya organize örgütler tarafından yapılan doğrudan saldırıları engellemiştir. Aynı zamanda yeni birleşik sınır güvenliği üssü, el-Vudyan, et-Tilal'a bağlı küçük bölgeler ve Suriye sınırları boyunca yer alan köylerde mücadelelerini sürdürmektedir. Özellikle Irbid ve el-Mafrak çevresinde nüfusun yoğun olduğu bölgelerde günlük kişisel sızmalar meydana gelmektedir. Ama Irak'la olan sınır daha güvenli durumdadır. Ürdün Krallığı Deniz Kuvvetleri ve Silahlı Kuvvetlere bağlı Güney Üssü İsrail'in ve Suudi Arabistan'ın olduğu güney sınırında ve Akabe körfezi'ndeki hayati limanlarda görevini sürdürmektedir.<sup>15</sup>

2014'ün sonlarında iç güvenlik büyük bir önem kazandı. Ancak çoğu uzmana göre, 2015 dolaylarında iç çekişmeler bastırılabilir. IŞİD ve Nusra cephesi gibi bölgesel aşırı İslami gruplara desteğin çoğaldığını açıklayan raporlar her geçen gün artmaktadır. Dahası güney merkezinde yer alan Ma'an şehrinden rahatsız edici bazı raporlar gelmektedir.

---

<sup>13</sup> Ibid.

<sup>14</sup> Cannable, a.g.e. 28.

<sup>15</sup> Cannable, a.g.e. 10.

Şehirdeki radikallerin sloganları gözlemlendi ve ayrıca radikallerin faaliyetleriyle bağlantılı olduğu tespit edilen birkaç şiddet olayı meydana geldi.

Zira Ma'an Ürdün'deki gösteri ve direnişlerin daimi merkezidir. Son olaylardan birinde, Ma'an'daki bir üniversiteye ateş açılması, "Batı Yaka" ve Ma'an halkı arasında büyük bir gerilime neden oldu. Bu olayın sonucunda, Ürdün'ün güneyini ve kuzeyini birbirine bağlayan yol kapandı.<sup>16</sup> Ma'an'daki kargaşalar ve 2014 yılı Kerak, Tafiyla, es-Salt ve Amman'da hükümet karşıtı protestolar ekonomik ve toplumsal bir endişeye yol açtı.<sup>17</sup>

Farklı anket şirketleri tarafından farklı metotlar ve sorular kullanılarak icra edilen birçok anket, grupların sosyal adalet, siyasi temsil, istihdam ve Suriyeli göçmenler gibi yerlerinden edilmiş grupların etkileri hakkındaki endişeleri gözler önüne sermiştir. Madison Springfield Incorporated aracılığıyla 2014'te yapılan bir anketin raporu şunları açıklamaktadır: "Ankete katılanların çoğunun, terör ve İslami radikalizmine verilen destekten çok, ekonomik, siyasi ve toplumsal durumlardan daha çok şikâyetçi oldukları görülmüştür."<sup>18</sup>

#### *Suriyeli Mültecilerin Ürdün Güvenliğine Etkisi Hakkındaki Tahminler*

Şimdi ve yakın bir gelecekte, Suriyeli mültecilerle bağlantılı bir dizi güvenlik olaylarının olacağı kesindir. 600 binden fazla kişinin yaşadığı bir toplumda elbette bir takım legal işlerle uğraşmayan kişiler de vardır. Aynı zamanda Ürdün'deki kaotik siyasi durumdan dolayı, bazı kişiler şiddete ve Nusra cephesi ve İŞİD gibi radikal gruplara katılmaya meyil etmektedir. Dahası yoksulluk ve Suriye'deki şiddetli çarpışmalar toplumsal çöküntülere neden olmaktadır. Yine Suriyelilerin kanun dışına çıkanlara karşı tehlikeli saldırılar düzenlemesi muhtemeldir.

Ürdün hükümetinin ve ABD'nin bu olaylara karşı koyması, bu olayların Ürdün istikrarını etkileyip etkilemeyeceğini gösterecektir. Suriyeli mültecilerden doğacak herhangi bir olaya tepkide başarısızlık, toplum içindeki Suriyeli mülteciler ve Ürdünlülerden bazıları arasında hoşnutsuzluklara yol açacaktır. Dolayısıyla Ürdün hükümetinin çalışmalarını azaltması yine hoşnutsuzluk yaratacaktır. İfade etmek gerekir ki, gelecek yıllarda güvenlik duvarının yıkıma uğraması resmi olmayan örgütlerin ve belediyelerin mültecilere temel hizmetlerin sunumuna engel olacaktır.<sup>19</sup>

---

<sup>16</sup> Ibid.

<sup>17</sup> Ibid.

<sup>18</sup> Ibid.

<sup>19</sup> Cannable, a.g.e. 31.

Ürdün'de BM ile işbirliği yaparak yardımda bulunan yaklaşık 30 gayri resmi ağ bulunmaktadır. Ürdün'ün kuzeyindeki ez-Za'teri kampındaki yardımlar geniş ölçüde projeler ve Ma'an ve el-Akabe de dahil şehirlerdeki küçük ölçekli programlar arasında değişmektedir. Zira resmi olmayan kuruluşların çoğu özel güvenlik ve finans sağlayamamaktadır. Bu da projelerin uygulanmasını veya güvenliğin olmadığı durumlarda iptal edilmesini geciktirmektedir. Bu, gayri resmi kuruluşların hizmetlerini sunmada güvenliğin kötüye gittiği göz önünde bulundurularak büyük ölçüde incelemelerin yapılmasını ve tüm açıklamaların toplanmasını gerektirecektir.<sup>20</sup>

## **ÜRDÜN'ÜN SURİYELİ MÜLTECİLERE YÖNELİK SİYASETİ**

Bu başlık altında ise Suriye krizinde Ürdün'ün tutumu ile birlikte Suriye krizine karşı Ürdün'ün tutumunun aşamaları ve Suriyeli iltica krizine karşı Ürdün'ün stratejisi ele alınacaktır.

### **Suriye Krizinde Ürdün'ün Tutumu**

Suriye'deki olayların başladığı günlerde yabancı basın ile görüşmesinde Ürdün Kralı Beşar Esad'ın istifa etmesi gerektiği imasında bulundu ancak Ürdün resmi haber ajansı açıklamada sözü hafifletmeye çalıştı. Ve Ürdün'ün tutumu belirsiz ve tarafsız duruşuyla nitelendirildi. Ürdün'ün tutumundaki sabit olan şey Suriye'nin toprak bütünlüğünün ve siyasi çözümün önemini vurgulamasıdır.

Suriye krizinde Ürdün'ün rolünün önemi şöyledir: Suriye'ye komşu bir devlet olarak coğrafi konumu, iki devlet arasındaki ekonomi ilişkileri, Güney Suriye ve Kuzey Ürdün arasındaki aşiret bağlarıdır.

Ürdün'ün önemi ve Suriye krizindeki etkinin sebebi, 375 km'lik sınıрыyla komşu ülke olarak jeostratejik konumudur.<sup>21</sup> Zira bu kriz boyunca Ürdün'ün önemli rol oynaması ve Suriye krizi konusundaki uluslararası toplantıların çoğuna katılmasına yardım etti.

Suriye'deki olayların başlangıcı, aşiret özelliği taşıyan, Güney Suriye ve Ürdün sınırlarına yakın olan Dera şehrindeydi. Bu yüzden Ürdün Körfez ülkelerinin desteğiyle sınır yakınlarına kamplar inşa edip mültecilerinin kaçmalarını kolaylaştırdı. Öyle ki bazen onların geçişlerini kolaylaştırmak için Suriye ordusuyla çatıştı. Ve Suriye ordusundan

---

<sup>20</sup> Ibid.

<sup>21</sup> Internet: "Geographical features". Al-Moqatel. Web: [http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Dwal-Modn1/Jordan/Sec02.doc\\_cvt.htm](http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Dwal-Modn1/Jordan/Sec02.doc_cvt.htm) adresinden 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.

ayrılan askerleri karşıladı ve Suriye Başbakanı Riyad Hicab'ın kaçışını kolaylaştırma ile uğraştı.<sup>22</sup>

Aşiret yapısını bildiği için Güney Suriye ve Kuzey Ürdün arasındaki aşiret bağları Ürdün için özellikle önemlidir. Zira bu protestoları askerileştirmek için Körfez ve Batı'nın desteğinden faydalanarak silahlı aşiret toplulukları kurmak ve desteklemek için yardım etti. Böylece Ürdün'ün sınırındaki terör örgütlerine karşı bu topluluklar bir savunma hattı oluşturdu. Aynı zamanda aşiret topluluklarını kurması Körfez'in ve Batı'nın baskılarını yerine getirdiğini göstermektedir.

Bunun yanı sıra Suriye, Ürdün için önemli stratejik ve ekonomik ortak kabul edilir. Çünkü onun toprağından daha fazla mallar geçer. Ticari alışverişlerin değeri 7 milyara ulaştı, Suriye krizinden dolayı 25 milyar dolar kayıp olarak tahmin edilir. Ürdün, Suriye ile arasındaki "Nasib" sınır kapısını 2015 yılına kadar güvenli tutabildi, yalnız muhalefet grupları oraya ulaştıktan sonra Ürdün o kapıyı güvenlik gerekçesiyle kapattı.<sup>23</sup>

Ürdün'ün tutumu belirsizlik ve tamamen taraftarlık olmadığı ile nitelendirildi. Bu tutum için muhalefeti askerileştirmek istemeyen Amerika Ürdün'e yardım etti. Böylece Ürdün Suriye devleti ile diplomatik ilişkileri sürdürdü. Ve Ürdün'ün Suriye'ye askeri müdahale için kendi ordusunu kullanmasını kesin bir şekilde reddetti. Sınır güvenliği, mültecilerin akını kimyasal silahlar ve terör örgütlerine karşı tedbirler Amerika ile ortak askeri faaliyetlerdi.

Buna karşı, bazı Körfez ülkeleri Suudi Arabistan gibi Suriye rejimini düşürmek için bu protestoları askerileştirmeye koşan silahları ithal etti. Ürdün'e baskı yaparak konvoyların geçmesi, altyapıları inşa etmesine yardım etmesi, yabancı savaşçıları göndermesi ve aynı zamanda Suriye ordusuna ve terör örgütlerine karşı stratejik değiştirme yapmaya çalışan ılımlı muhalefet kuvvetlerine Amerikan desteğiyle yardım etmektedir. Başarısızlıkla biten son girişimleri 2015 yazındaki "Güney Fırtınası"dır. Muhalefeti desteklemek ile ilgili ve sonra kapatılan askeri ve lojistik "Moka Odası"nı karşıladı.<sup>24</sup>

---

<sup>22</sup> Internet: Shaqeer, Sh., (Feb, 2014). "Jordan's position on the Syrian crisis: ambiguity or contradiction?". Al-Jazeera Centre for Studies. Web: <https://goo.gl/hd2Ek1> adresinden 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.

<sup>23</sup> Internet: Al-Dabiseh, Z., (April, 2015). "Jordan loses trade with Syria". *Al-Arabi Jadeed*. Web: <https://goo.gl/J8x4US> adresinden 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.

<sup>24</sup> Internet: "The United States has stopped training new fighters from the Syrian opposition". (2015, October). BBC Arabic. Web: <https://goo.gl/Dn6Fip> 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.

Suriye krizinden etkilenen Ürdün faktörleri şöyledir: cihatçı grupların desteklenmesi, Suriyeli mültecilerin dönmelerine çalışması, Suriye ile ekonomik bağı sürdürmesi, Suriye krizine karşı Amerikan kararsızlığı ve Suriye rejimini Rusya'nın desteklemesidir.

Belki Ürdün Suriye ile ekonomik bağı sürdürmekte başarılı olamadı. Buna rağmen kendi topraklarını kullanarak cihatçı grupları desteklememekte karar kıldı. Ve savaşçıları kaçırmamasına izin vermedi bununla beraber Amerika ile başvurarak belli grupları destekledi.<sup>25</sup> İlimli grupları destekleme amacıyla savaşçılara eğitim vermeye ve göndermeye uğraştı ancak bu programlar sonra bitti. Ürdün siyasi çözümün önemini vurguladı çünkü krizin bitmesi mültecilerin dönmelerinin en kısa yoludur. Amerika'nın kararsız tutumu, Ürdün için silahlı grupları desteklemekte geniş bir manevra alanı açtı. Ve Rusya ile iyi ilişkileri sürdürdü. Putin, Suriye krizinin başlangıcında Ürdün'ü ziyaret etti. Ürdün kralı da ekonomik ve askeri ilişkileri gelişince birkaç defa Rusya'yı ziyaret etti.

Ürdün bu krizde bölgesel aktörlerden Amerika ve Rusya'nın tutumuna önem verdi. Böylece kendi sınır güvenliğini nispeten korudu. Ve Suriye krizine düşmedi. Suriye'nin geleceği ile ilgili görüşlerinin belirgin olmaması nedeniyle cihatçı grupların tehlikesi ve başarısız devlet senaryoları, sınırlarda silahlı muhalefetleri destekleme suretiyle Suriye rejimini düşürmekten daha ziyade kendi sınırlarını koruma amacındadır.

### ***Suriye Krizine Karşı Ürdün Tutumunun Aşamaları: 26***

- I. Cenevre'den önceki aşamada, Ürdün hala günlük olayların etkisi altında yaşıyordu. Özellikle Dera'da olayların başlangıcıyla Arap Baharı'nın havası ve özellikle Ürdün protestolarının baskısı altında yaşıyordu. Ürdün, Suriye muhalefetine karşı görüşmeye açıktı ancak sınırlı bir şekilde olmasını savundu. Ve rejiminin devam etmesine inanmamasına rağmen Beşar Esad rejimiyle de ilişkilerini sürdürmeye devam etti. Bu aşamada Ürdün kralının Esad'ın iktidarı bırakması çağrısı önemli idi.

- I. Cenevre'den sonraki aşamada, Suriye'de savaşın bitirilmesi ve "Siyasi İntikal Operasyonu"na çağırılan Haziran 2012 beyanıyla biten antlaşması açıklanır. Bu bildirge Ürdün'ün amacını oluşturur. Ancak Amerika'nın belirsiz tutumu Ürdün'ü kararsız bu duruma

---

<sup>25</sup> "The United States has stopped training new fighters from the Syrian opposition", (2015), <https://goo.gl/Dn6Fip>

<sup>26</sup> Internet: Shaqeer, Sh., (Feb, 2014). "Jordan's position on the Syrian crisis: ambiguity or contradiction?". *Al-Jazeera Centre for Studies*. Web: <https://goo.gl/hd2Ek1> adresinden 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.

itmiştir. Zira bir tarafta siyasi çözüm için Amerika-Rusya yol haritası vardır ancak bunun yanı sıra Suriye'nin kimyasal silahları kullandığı için askeri vurma tehditlerinde bulunan Amerika Suriye'ye karşı sözlü saldırıya devam etmiştir. Ayrıca muhalefeti II. Cenevre'ye katılmasını kabul etmesi için baskı da kurmadı ve Amerika'nın adlandırdığı şekilde "terörizm" yanlısı İŞİD ve el-Nusra gibi radikal guruplar ile de savaşmaktadır. Bu aşamada salt Siyasi çözümün desteklenmesiyle Ürdün Suriye'ye müdahale etmemeyi vurguluyordu. Ancak muhalefet Suriye ve Ürdün arasında sınır bölgelerinin çoğunu elde etmesini güçleştiriyordu ve raporlar Amerika-Suudi Arabistan'nın Suriye muhalefet ordusuna eğitim vermesinden bahsediyordu.

- 14 Eylül Suriye'ye yönelik askeri müdahaleden vazgeçme aşaması, Ürdün siyasi çözümden daha çok emin oldu. Suriye krizini bitirmek için bütün yabancı askeri müdahaleleri reddettiğini vurguladı. Ve siyasi çözüme katılmak için muhalefetin birleşmesinin önemini vurguladı. Bu görüşünü Suriye Dostları Kongresinde belirtti ve bazı unsurları yine II. Cenevre'de tekrar etti.

Şuan, mevcut bölgesel ve uluslararası dengeler ışığında Ürdün değerlendirmesinin siyasi bir çözüm olması muhtemel görüşün tercihi üzerinde istikrarlı olduğu açıktır. Ürdün halen Suriye kriziyle ilgili askeri seçeneklerin çemberi içerisinde ve siyasi kararlılıkla Ürdün'ün Suriye krizine karışmasını isteyebilir. O zamana kadar Suriye rejiminin ayakta kalabildiğine dair bir inanç var, Ordunun ve devletin güvenlik, siyasi ve diplomatik organlarındaki bölünmeler sadece artmıyordu üstelik düzensizdi de. Hem de Suriye rejiminin geri çekildikten sonra oluşturduğu boşluk, tespit edilemeyen aşırı yanlısı güçler tarafından doldurulmaktadır.

Ürdün'ün bu aşamadaki konumu, bazı Suriyeli İslamcı muhalefeti açıkça reddetmeye çalıştı ve Ürdün'ün siyasi organları ile güvenlik kurumları, Suriye ve bölgedeki "İslami Militanın" Ürdün'ün ulusal güvenliğini tehdit ettiğini düşünmektedir.

## **Suriyeli Krize Karşı Ürdün'ün Stratejisi**

*Milli Direnç Planı: 2014-2016*<sup>27</sup>

Ürdün Uluslararası Planlama ve İşbirliği Bakanlığı 2014 yılının Kasım ayında bu raporu çıkarmıştır. Rapor, Suriyelilerin iltica aslının

---

<sup>27</sup> Internet: "Strategic Plan for the years 2014-2016". (2014, December). The Ministry of Planning and International Cooperation. Web: <https://goo.gl/wT5AL4> 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.

Ürdün'ün genel durumuna yaptığı olumsuz etkilere karşı nasıl başa çıkabileceği ile ilgili planı içermektedir. Raporu inceleyen kişi hükümetçe yapılan açıklamada en büyük payın ekonomik etkilere ait olduğunu fark eder rapordaki geçmiş gelirler bunu teyit etmektedir. Milli Direnç planı, mültecilerin sayısındaki artışı ülkede ekonomik yüklerle yol açtığını vurgulamaktadır, bu yükler aşağıdaki noktalar gibi özetlenebilir;

- Fahiş artış %2 oranında milli yerel aslanın büyümesindeki

- Düşüş ve yabancı yatırımın direkt olarak düşüşü

- Ticari açıklığın bütçede ve kamu borcunu açıklığın ve açıklık sınırı altında kalan kişi sayısının artışı.

- Altyapının özellikle su düzenlemesi kanalizasyon şebekesi hastanelerin okulların daha fazla hizmet sunmaya çalışması.

### *Suriye Krizine Tepki Planı 2016-2018*<sup>28</sup>

Rapora göre Uluslararası İşbirliği ve Planlama Bakanı İmad Fahuri'nin Suriyelilerin ilticasının Ürdün'e uyguladığı olumsuz etkiler ile baş etmek amacıyla kapsamlı toplumsal ve ekonomik bir siyaset ortaya koymayı hedeflemektedir daha sonra ileri boyutta sürekli gelişim ve verilerle işlem yapmada esnekliği gerçekleştirmeye garanti kapsamına alma aşamasına geçmeyi hedeflemektedir. Bütün bunlar uluslararası işbirliği ve desteği görmektedir. Bu planlama krizlerle başa çıkabilme gerçekliğini ve yüksek seviyede bilinçli olduğunu yansıtır.

Krizi yönetmek mültecilerin sorunlarının azaltacak şekilde insani yardımlar sunmak çerçevesinde olmaktadır, krizi düzeltmeye yönelik değildir. Daha önce yazdığımız gibi Ürdün'deki sokaklarda Suriye krizi bir iltica sorunu olup ana gündem maddesi olarak algılanmaktadır, birçoğuna göre konunun Suriye'deki krizin siyasi çözümünü ve çatışan iki taraf arasında bugünlerde yapılan görüşmelerle sona erdirilmesi düşüncesidir. İltica sorunu direkt olarak yerel durumu etkileyen iç sorundur tüm sorunların temelini bakıldığında başlangıç temel sebeptir Suriye'de meydana gelen olaylardır en son sorun uluslararası siyasi görüşmelerinin etkisi olup mülteci sorunundan ayrılıp ayrı bir bölüm oluşmuştur. Ancak bu görüşmelerin ana sebebi olan mülteci sorunu asıl Suriye krizinden ayrılarak çözülmesi ve daimi

---

<sup>28</sup> Internet: "Fakhouri discusses US economic aid programs with US officials". (2016, Aug). The Ministry of Planning and International Cooperation. Web: <https://goo.gl/haB2ab> 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.

gelişmeyi oluşturacak şartların sağlanması ile Suriye iltica sorunu için istenilen başarı gerçekleştirilecektir.

Rapor mültecilerin ülkelerine dönme ihtimalinden söz etmemiştir, bunun sebebi ise Ürdün'de çalışma alanının dışında olmasındadır, Suriye'deki çatışmalar ve Arap ve uluslararası siyasi çabaların alanına girmesidir. İltica konusu doğrudan yerel durumu etkileyen iç sorundur, sorunun köküne dönecek olursak temel sebebin Suriye olaylarının olduğunu görmekteyiz, son konu müzakereci uluslararası politika şekli almaya başlamıştır dolayısı ile mülteci sorunlarından kısmi şekilde ayrılmıştır. Bunun sonucunda mültecilerin sorunu Suriye krizinden ayrı tutulmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması Suriye iltica konusunda istenilen başarıyı elde etmek için yeterli olacaktır.

Rapor ayrıca dört aşama içerir -acil yardım, kurtarma, iyileşme ve kalkınmanın devamlılığı- kalkınma planları iki tarafın yararına olmalıdır. Hangi alanda olursa olsun ülkede yerel gelişim planlarını ve işlemlerin herhangi birinin sekteye uğratacak bir şey olmamalıdır. Planlara bakıldığında Suriye krizinin devam etmesi mülteci Suriyelilerin Ürdün toplum dokusu ile bütünleşeceği düşünülmektedir.

Ürdün milli ekonomisini mülteci sorunundan kopmadan geliştirmelidir. Ürdün'ün mülteci sorununa nasıl baktığı sadece ekonomisini değil hem iç hem de dış siyasetini etkilemektedir. Planların mülteci krizi ile başetmede hedeflediklerine bakılırsa planın, Suriyeli mültecileri Ürdün'ün toplumsal yapısına uygun bir şekilde entegre edene kadar devam edeceği varsayılmaktadır. Bu durum çok büyük sayıda mülteci akımına maruz kalan Türkiye'nin bu krizle başetme stratejisine göre farklıdır.

Gelecek 5 yılda planın devamlılığını sağlamak için uluslararası desteğe ihtiyaç olacaktır. Bu plan mülteci sorunu ile başedebilme amacıyla zorunlu hizmetler, eğitim, sağlık hizmetleri, ekonomik yön ve diğer ihtiyaçlar gibi tüm üyeleri kapsayan masrafların ortaya konulması ile bunun izahının nasıl yapılacağını kapsar.

Mülteci krizi tüm dünyayı farklı şekilde etkilerken Ürdün'ü iltica yönünden etkilemiştir. Bazları bu soruna muhtelif bakış açısıyla esas konudan uzaklaşarak bakıyor olabilir Ürdün yerel çevrelerinde kriz için çözüme nasıl var olacağından uzaklaştırılarak Ürdün'de iltica krizine çözüm konusunun konuşulduğu durum haline gelmiştir. Konuşma aktif bir şekilde Ürdün gerçeğini yansıtmaktadır. Bu konuşmalar Ürdün'ün güncel siyasetini önemli ölçüde etkilemektedir.



## **Sonuç**

Suriyeli mültecilere karşı Ürdün politikasını ve Ürdün devletinde Suriye ilticanın siyasi etkilerini açıkladıktan sonra görüyoruz ki;

- Ürdün'ün iltica hareketlerine karşı politikası, açık kapı politikasına dayanmaktadır, insani ve ahlaki bağlara dayanarak uluslararası kuruluşların desteği ile mültecilere yardım etmektedir.

- Suriyeli mültecilerin Ürdün topraklarına giriş yapmaları ile terör saldırıları artmıştır, bunun sonucunda Ürdün sınırlarını kapatmıştır ve yeni mülteci akımlarının girişine izin vermemiştir.

- Suriye krizinin bitmek üzere olduğunu söyleyemeyiz, bu da mültecilerin uzun bir süre için Ürdün'de kalacakları anlamına gelmektedir.

- Suriyeli mültecilerin Ürdün toplumu içinde bütünleşmesi, daha sonra Ürdün vatandaşlarının onlara Ürdün vatandaşlığının verilmesini kabul ettiği anlamına gelmez. Ürdün güvenliğini içeriden tehdit edecektir, ilaveten farklı köklerden Ürdün vatandaşlarının sayısı arttığından geleneksel Ürdün kimliğini de tehdit edecektir.

- Uluslararası kuruluşlar ve uluslararası toplum Ürdün'e mültecileri barındırdığı için sadece maddi yardım sunmaktadır, Suriye krizinde yedi yıl geçtikten sonra bu yardımlar gitgide azalmıştır, bunun sonucunda Ürdün devletinin ekonomik baskılarının artmasına sebep olmuştur.

- Ürdün'ün yaşadığı ekonomik, siyasi ve sosyal baskıların devam etmesinden dolayı Ürdün vatandaşları tarafından olabilecek gösteri ve sarsıntıların artması tehdit teşkil etmektedir.

- Ürdün'deki mülteci varlığının sürmesi halinde orta vadede ulusal bir tehlike oluşturabilir.

- Ürdün milli kimlik üzerindeki korku, mültecilerden büyük bir kitlenin tehdidi altında olduğu için normal olarak görülmektedir.

- Yeni Suriyelilerin gelmesi aynı zamanda Filistinlilerin nüfusunun artmasından dolayı Ürdün kabileleri arasında müktesebatlarını kaybetme korkusu yayılmıştır.

- Orta vadede Suriyeli mültecilerin Filistinli mültecilerin durumuna ulaşması uzak görülmektedir.

- Ürdün'ün en yakın zamanda sıkıntılarının hafiflemesi için Suriye iç savaşı için siyasi bir çözüm üretmesi gerekmektedir.

Görünen o ki Suriye krizi yakın bir zamanda bitecek gibi değil. Bu yüzden Ürdün'ün ister mülteciler düzeyinde isterse Suriye hükümeti ile olan ilişkisi düzeyinde olsun veya Suriye'nin Ürdün güvenliği

üzerindeki etkisinden dolayı daha çok sıkıntı ve tehditlerle karşı karşıya kalacaktır. Şayet Suriyeli mültecilerin bulunması uzun sürerse, gelecek 20 sene için Ürdün'ün mültecilere karşı stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. Ayrıca Suriyeli mültecilere vatandaşlık hakkının verilmesinden uzak durulması gerekir ki şayet böyle bir durum olursa Ürdün devletini ve halkını yeni sorunlarla karşı karşıya getirir.

Son olarak, Ürdün devleti için geleceğe yönelik öngörülebilir bazı senaryolara aşağıda değinilmiştir;

- Birinci Senaryo: Suriye krizi için net bir çözüm, mültecilerin büyük bir kısmına ülkesine güvenli bir dönüş fırsatı sağlayacaktır.

- İkinci Senaryo: Yakın ve orta vadede Suriyeli mültecilerin ülkelerine dönmemesi, Ürdün'ü, milli güvenliğini tehdit edecek zor ekonomik durumlarla karşı karşıya getirecek insan yığına dönüştürür.

- Üçüncü Senaryo: Suriye bölünmeyle karşı karşıya kalacak. Ürdün'e Suriye topraklarının bir kısmına hükmetme fırsatı doğmuş olacak. Böylece mültecilerin dönüşünün bu topraklara yapılmasını sağlayacak. Özellikle bu mültecilerin çoğu Güney Suriye bölgelerinden Ürdün'deki gibi aşiret homojenliğinin olduğu bölgelerden gelmişlerdir.

- Dördüncü Senaryo: Suriyeli mültecilerin acilen dönmemeleri üzerine bulunmalarının uzun sürmesi ve böylece siyasi temsil beklentilerine girip toplumsal baskı oluşturmaları.

Gelecekle ilgili beklentilere gelince, Ürdün şimdiki adımlarını atmaya devam edecek gibi görünüyor. Beklenmeyen ve ihtimal dışı olaylardan biri istisna ki o da, Suriyeli mülteciler krizinin Ürdün hükümetinin istikrarını sarsacak ve yönetimi tehdit edecek zayıf bir fırsatın olması... Bunun karşılığında, Ürdün'ün gelecek yıllarda ekonomik, toplumsal ve güvenlik alanında bazı sorunlarla karşı karşıya kalacağı ihtimali bulunmaktadır. Ancak bu sorunların krizlere dönüşmesi ihtimal dışındadır.

Ürdün'ün istikrarı ve düzeni, Birleşmiş Milletlerin, batılı müttefiklerin ve bazı Körfez ülkelerinin sabit ve artan desteğine dayanmaktadır. Ürdün, tarih boyunca çoğu zaman, Doğu Ürdün Emirliği dönemi esnasında, yakın müttefiki olan Büyük Britanya ile olan gayri resmi ilişkilere güvenmiştir. Şimdi ise Birleşmiş Milletlerle ilişkiler kurmaktadır. Bu ilişkiler, Kral'a ve hükümete Ürdün'ü korumada yardımcı olduğu sürece çoğu Ürdünlü tarafından açık bir şekilde veya gönülsüzce kabul görülmektedir.

Kral II. Abdullah BM ve Avrupa ülkeleriyle yakından ilişkiler kurmuştur. Geçmiş yıllarda ise, Suriye'deki iç savaşı tetikleyen sorunları

ve Irak'taki mevcut krizin durumunu görmüştür. Dikkat etmek gerekir ki, Suriye mülteci krizi Kral'a ve hükümetine deliller, beyanatlar ve kesin kararlar alması için güç vermiştir. Bu kararların çoğu IŞİD için düşman bir koalisyon oluşturulmasından yana olmuştur. Batıdaki müttefikler ve Körfez ülkeleri tarafından ilan edilmiş mülteci yardım sözleşmeleri Ürdün'e desteği sürdürmeyi kapsayan karşılıklı ilişkiyi göstermektedir. Ürdün'ün dışarıdaki müttefikleriyle olan ilişkileri, Ürdün'ün iç istikrarını sağlayan temel taş mesabesindedir.<sup>29</sup>

### Kaynakça

- Cannable, B., (2015). *From Negative to Positive Stability*. Santa Monica: RAND.
- Francis, A., (2015). *The refugee crisis in Jordan*. (First edition). Norway: Carnegie Middle East Center.
- Internet: "Fakhouri discusses US economic aid programs with US officials". (2016, Aug). The Ministry of Planning and International Cooperation. Web: <https://goo.gl/haB2ab> 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.
- Internet: "Geographical features". Al-Moqatel. Web: [http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Dwal-Modn1/Jordan/Sec02.doc\\_cvt.htm](http://www.moqatel.com/openshare/Behoth/Dwal-Modn1/Jordan/Sec02.doc_cvt.htm) adresinden 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.
- Internet: "Strategic Plan for the years 2014-2016". (2014, December). The Ministry of Planning and International Cooperation. Web: <https://goo.gl/wT5AL4> 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.
- Internet: "Syria Regional Refugee Response". (2017, July). UNRWA. Web: <http://data.BMMYK.org/syrianrefugees/country.php?id=107> 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.
- Internet: "The United States has stopped training new fighters from the Syrian opposition", (2015, October). BBC. Web: <https://goo.gl/Dn6Fip> 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.
- Internet: Abu Rish, Z., (Aug, 2012). "On the Nature of the Hashemite Regime and Jordanian Politics: An Interview with Tariq Tell (Part 1)". Jadaliyya. Web: <https://goo.gl/OMQZw8> adresinden 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.
- Internet: Al-Dabiseh, Z., (April, 2015). "Jordan loses trade with Syria". Al-Arabi Jadeed. Web: <https://goo.gl/J8x4US> adresinden 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.
- Internet: Shaqeer, Sh., (Feb, 2014). "Jordan's position on the Syrian crisis: ambiguity or contradiction?". Al-Jazeera Centre for Studies. Web: <https://goo.gl/hd2Ek1> adresinden 6 Temmuz 2017'de alınmıştır.
- Oytun, O., (2014). "Suriye'ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu". ORSAM, 189, 20.

---

<sup>29</sup> Cannable, B., a.g.e 34.

